تکمیلی

پایان معماری نامتجانس با معماری حرم مطهر

یکی از اهداف اصلی طرح بهسازی و نوسازی اطراف حرم مطهر رضوی، برطرف کردن ناهنجاری‌های منظری و سامان دادن به منظر شهری محدوده پیرامون حرم بود. با این حال، امروز شاهد آن هستیم که ساختمان‌های بلندمرتبه نامتجانس با معماری حرم مطهر با نماها و حجم‌های متفاوت و مغشوش، عملا به شکلی دیگر، مشکلات منظری محدوده پیرامون حرم را بازتولید کرده‌اند. خط آسمان نامتعادل، مقیاس‌های غیرانسانی پروژه‌ها، حجم‌های بزرگ و پیوسته و لبه‌های غیرفعال این پروژه‌ها و در رأس همه آنها، بی‌ارتباطی این منظر شهری با زمینه فرهنگی و هویتی بافت، از جمله سرفصل‌های اصلی فهرست بلند مسائل طرح گذشته در حوزه منظر شهری است. اشراف ساختمان‌ها بر صحن‌های حرم مطهر نیز عملا منتج به این شده که از داخل بسیاری از صحن‌ها، ساختمان‌های بلند در معرض دید قرارگرفته و منظر بسیار نامناسبی را ایجاد کنند. برای رفع این معضلات در طرح جدید حریم رضوی کنترل نظام ارتفاعی لایه‌های مختلف تعریف و سقف ۲۳ متر برای کل بافت تعیین شده است. بر این اساس در لایه بلافصل حرم مطهر، حداکثر ارتفاع برابر با ارتفاع دیواره‌های حرم مطهر تعیین شده و در لایه‌های بعدی، این ارتفاع افزایش می‌یابد، لکن در کل بافت، با توجه به ساخت و سازهای انجام شده از سویی و فرصت‌های باقیمانده، ارتفاع اغلب بناها در محدوده بافت پیرامون حرم مطهر، حداکثر پنج طبقه روی زمین در نظر گرفته شده است. همچنین به منظور وحدت‌بخشی به سیما و منظر بافت، ضوابط نماسازی و بدنه‌سازی منطبق بر معیارهای معماری اسلامی ایرانی مورد توجه قرار گرفته و بخشی لاینفک از ضوابط ملاک عمل طرح ویژه خواهد بود.

تجاوز ساختمان‌های بلندمرتبه به حریم محور فرهنگی - تاریخی اصفهان

بلندمرتبه‌سازی در حریم رودخانه زاینده‌رود، مادی‌های منشعب از رودخانه، محور فرهنگی - تاریخی اصفهان، میدان نقش‌جهان و بازار بزرگ غیرقانونی و تخلف است؛ تخلف آشکاری که حالا معاون مسکن و ساختمان راه‌وشهرسازی استان اصفهان به آن اشاره کرده و گفته با توجه به ساختار تاریخی شهر کلیه کاربری‌ها و کدهای ارتفاعی شهر اصفهان بر اساس این ساختار تاریخی تعریف و مصوب شده و بلندمرتبه‌سازی برخلاف این مصوبات، غیرقانونی و تخلف است.

به گفته امیر زاغیان، ساخت مجتمع مسکونی تجاری با ۱۰ سقف در خیابان شمس‌آبادی بر مادی نیاصرم هم جزو ساختمان‌های بلندمرتبه دسته‌بندی شده و ساخت آن غیرقانونی است و مرجع صدور پروانه (شهرداری منطقه یک) باید نسبت به این تخلف پاسخگو باشد. وی افزود: مستندات این ساخت‌وساز غیرقانونی از سوی معاونت مسکن و ساختمان راه‌وشهرسازی استان به اداره بازرسی ارائه‌شده اما تاکنون نتیجه‌ای حاصل نشده است.

اجرای طرح جدید «حریم رضوی» در بافت مرکزی مشهد آغاز شد

احیای اصالت حریم رضوی

رضا سلیمان نوری

ایران

سرانجام طرح جدید بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی موسوم به «طرح حریم رضوی» که از سوی شهردار سابق مشهد در آخرین روز کاری به شهردار منطقه ثامن این شهر ابلاغ شد به‌طور کامل روی سیستم یکپارچه شهرسازی شهرداری مشهد پیاده‌سازی شد تا تلاش‌های تقریبا شش ساله فعالان مدنی برای تغییر وضعیت این محدوده ثمر دهد. سال گذشته طرح حریم رضوی به تصویب کمیسیون ماده ۵ استانداری و شورای عالی شهرسازی و معماری کشور رسید و در ابتدای امسال از سوی شورای عالی شهرسازی و معماری به استانداری خراسان رضوی ابلاغ و پس از آن نیز استانداری طرح تصویب شده را برای اجرا به شهرداری مشهد ابلاغ کرد و سرانجام پس از کش‌وقوس‌های فراوان و با تأخیر قابل توجه این طرح برای اجرا به شهرداری منطقه ثامن ابلاغ شد تا عملا اجرای طرح «تاش» پس از ۲۵ سال متوقف و اقدامات بر مبنای طرح جدید بافت پیرامونی حرم مطهر رضوی یا همان طرح حریم رضوی جانشین آن شود. ابلاغ طرح جدید حریم رضوی به معنای خروج بیش از ۳۰۰۰ پلاک از تملک اجباری و نوسازی پلاک‌های باقیمانده بر پایه ضوابط تسهیل‌کننده طرح جدید و توسط مردم و ساکنان است. همچنین افزایش سهم اماکن اقامتی متناسب با گروه‌های مختلف درآمدی، افزایش سرانه فضای سبز و سایر کاربری‌های خدماتی نسبت به گذشته و احیای ساختارهای فرهنگی، اجتماعی و تاریخی بافت از مهم‌ترین نتایج این طرح جدید است.

حفظ حرایم منظری، حفظ کلیه مساجد و حسینیه‌ها و عناصر هویتی، ارائه ضوابط ویژه برای آثار ملموس و ناملموس فرهنگی و هویتی، احیای ۲۷ محور تشرف و نیز رونق بخشی به سایر گذرهای تاریخی از دیگر ویژگی‌های طرح حریم رضوی است. اختصاص زمین به بیش از ۱۰ هزار محل پارک خودرو در قالب پارکینگ‌های عمومی در حاشیه محور شارستان با جانمایی مناسب و نیز تقویت حمل‌ونقل عمومی و جانمایی ایستگاه‌های مترو از دیگر محورهای مورد تاکید شده در این طرح است. با این توصیفات نکته مهمی که مورد سؤال قرار می‌گیرد مشکلات طرح قدیم یا همان تاش و راه‌حل‌هایی است که در طرح جدید برای رفع آنها ارائه شده است. راه‌حل‌هایی که موارد ذکر شده در بالا بخشی از اثرات آن محسوب می‌شود. در ذیل برخی از این موارد را بررسی می‌کنیم.

> حفظ حرایم منظری حفظ کلیه مساجد و حسینیه‌ها و عناصر هویتی ارائه ضوابط ویژه برای آثار ملموس و ناملموس فرهنگی و هویتی احیای ۲۷ محور تشرف و نیز رونق‌بخشی به سایر گذرهای تاریخی بخشی از ویژگی‌های طرح جدید معماری حریم رضوی است

اجرای طرح «تاش» پس از ۲۵ سال متوقف و طرح جدید جایگزین آن می‌شود / عکس: جام جم

آسان شدن دسترسی‌های اطراف حرم مطهر

یکی از مهم‌ترین مسائلی که باعث تغییر و تحول‌های مختلف در بافت اطراف حرم مطهر رضوی طی قرن جاری شد، نحوه دسترسی مردم به حرم مطهر و همچنین امکانات شهری بود. رویکرد کلی طرح قبلی در مسأله دسترسی و حمل‌ونقل، خیابان‌کشی‌های گسترده در بافت بود که اصلی‌ترین اجزای آن، احداث بلوار شارستان با ۵۰ متر عرض و ۴ خیابان شعاعی بوده‌است. با وجود این‌که این خیابان‌ها دارای پیاده‌روهای عریض نیز هست اما به وضوح رویکرد سواره محور که اولویت دسترسی را به حمل‌ونقل سواره شخصی می‌دهد، قابل ردگیری است. حجم بالای خیابان‌کشی در محدوده پیرامون حرم مطهر در حالی اتفاق افتاده است که این محدوده، در ۲۸۶ روز خلوت و عادی سال، عملا بلااستفاده است، در هشت روز خاص و بسیار شلوغ سال نیز ناگزیر از مسدودشدن و اعمال محدودیت بوده و در ۶۹ روز شلوغ نیز به دلیل تشویق ساکنان و زائران به استفاده از اتومبیل شخصی، عملا تشدیدکننده ترافیک پیرامون حرم خواهد بود. از سوی دیگر، رویکرد کلی سواره محوری طرح، باعث تداخل‌های شدید سواره و پیاده در مسیر تشرف زائران به حرم مطهر و سخت شدن دسترسی به حرم شده است. در طرح جدید به‌رغم تثبیت بخش‌های اجرا شده شارستان رضوی و خیابان‌های شعاعی، شبکه معابر داخل بافت با رویکرد تعریض در حد موردنیاز اصلاح می‌شود. از نظر تأمین پارکینگ نیز، پیش‌بینی ۱۴ هزار محل پارک خودرو در محدوده طرح صورت گرفته است.

ارتباط حرم رضوی و شهر

یکی دیگر از معضلات بزرگ طرح قبلی، نادیده انگاشتن ارتباط حرم و شهر بود. طرح تاش با جدا انگاشتن حرم و شهر تحت‌عنوان مکان قدسی و پهنه عرفی در مبانی نظری خود و با پررنگ کردن مرز این دو با تعریف حلقه مفصل به دور حرم، عملا ارتباط پیوسته و تاریخی حرم و شهر را نادیده گرفته بود. همچنین فقدان ارتباط روشن مسیرهای منتهی به حرم با ورودی‌های حرم نیز دلیل دیگر ارتباط نامناسب حرم و شهر در این طرح بود. نقاط انتهایی ۷ ره‌باغ از ۸ ره‌باغ این طرح دیواره‌های حرم مطهر است. مسأله دیگر در ارتباط با حرم مطهر، پیش‌بینی توسعه آن است. طرح نوسازی با بارگذاری‌های سنگین و پروژه‌های بزرگ مقیاس در لبه‌های بلافصل حرم مطهر، عملا توسعه احتمالی حرم مطهر را با موانع جدی مواجه کرده است. برای رفع این معضلات در طرح جدید سلسله‌مراتب سنتی و معنوی تشرف به حرم مطهر، آیین‌ها و مناسک زیارت در طراحی نقاط اتصال حرم و شهر و سلسله‌مراتب فضاهای عمومی منتهی به حرم مطهر، مدنظر قرارگرفته و بست‌ها و ورودی‌های جدید حرم مطهر در انطباق کامل با اجزای استخوان‌بندی کالبدی بافت و مسیرهای تشرف طراحی شده‌اند. در این طرح پیش‌بینی توسعه بلندمدت حرم مطهر از دو مسیر امکان ایجاد سه صحن جدید در محل دوربرگردان‌های فعلی و کاهش بارگذاری در لبه‌های بلافصل حرم مطهر برای رفع موانع توسعه افقی حرم در بلندمدت صورت گرفته است.

بهبود شرایط سکونت در منطقه

زندگی مردم در بافت اطراف حرم مطهر رضوی طی سال‌های اخیر تحت‌الشعاع حجم بالای تملک خانه‌ها و اماکن عمومی قرار گرفته و در نتیجه شاهد کوچ اجباری ۳۹ هزار نفر از جمعیت ساکن منطقه بوده‌ایم. در حال حاضر، جمعیت ساکن در محدوده، ۱۳ هزار نفر است که نسبت به زمان آغاز طرح و جمعیت ۵۲ هزار نفری ساکن منطقه در آن زمان، شاهد کاهش شدید ۷۵ درصدی هستیم. از مهم‌ترین دلایل ایجاد این وضعیت، حجم زیاد تملک‌ها و کوچ اجباری ساکنان برخلاف تذکرات رهبر معظم انقلاب در سال ۸۶ و ثانیا ضوابط نامتناسب با شرایط اقتصادی و اجتماعی ساکنان و ویژگی‌های کالبدی بافت بود که عملا امکان نوسازی را از مردم سلب کرده است. در حوزه تملک، طرح به‌گونه‌ای بوده که از ۱۳ هزار پلاک موجود در سال ۷۲، دست‌کم ۹۰۰۰ پلاک که در معابر اصلی، معابر فرعی، کاربری‌های خدماتی و پروژه‌های انتفاعی واقع شده بودند، الزاما باید تملک می‌شدند. این حجم تملک، باعث کاهش شدید جمعیت و سلب امکان سکونت ساکنان قدیمی منطقه را به همراه داشت. در حوزه ضوابط نیز تعیین حداقل متراژ ۲۵۰ مترمربعی برای نوسازی در حالی که ۸۰ درصد پلاک‌های محدوده، مساحت زیر ۲۰۰ مترمربع داشتند، مانعی بزرگ در راه بهبود شرایط منطقه بود. اما در طرح حریم رضوی، حجم تملک‌های غیرضروری کاهش یافته و شرایط نوسازی برای ساکنان تسهیل، حقوق مالکانه ساکنان و اولویت داشتن نوسازی توسط خود آنان تأیید شده است تا شاید در پایان طرح، جمعیت ساکن منطقه ۴۸ هزار نفر شود. بر این پایه در طرح جدید رویکرد تعریض جانشین ایجاد معابر جدید در حوزه اصلاح شبکه معابر شده تا کمترین حجم تملک نیاز باشد. همچنین اغلب کاربری‌های خدماتی طرح، روی اراضی تملک شده و بایر صورت گرفته و تملک‌های باقیمانده پروژه‌های انتفاعی لغو شده است. به این‌گونه، بیش از ۳۰۰۰ تملک باقیمانده براساس طرح گذشته، به کمتر از ۲۵۰ تملک کاهش یافته است. در حوزه ضوابط ساخت و ساز نیز عملا امکان نوسازی برای پلاک‌های بالای ۷۵ مترمربع فراهم شده است.

افزایش سرانه خدمات شهری

یکی دیگر از معایب طرح قدیم نوسازی اطراف حرم مطهر رضوی یا همان طرح تاش اختلاف بالای سرانه‌های خدمات عمومی با استانداردهای شورای‌عالی معماری و شهرسازی کشور و البته خود طرح اولیه است. همه سرانه‌های عمومی نظیر درمانی، آموزشی، فرهنگی، ورزشی و... با استانداردهای شورای‌عالی تفاوت‌های فاحش داشته و بسیار کم هستند. این در حالی است که برخی از کاربری‌ها نظیر تجاری در طرح نسبت به وضع موجود چندین برابر شده است. اشباع فضاهای تجاری به شکل مجتمع‌های تجاری در حالی رخ داده است که به‌دلیل تخریب راسته‌های سنتی، بسیاری از خدمات ضروری و مورد نیاز عموم زائران و به‌ویژه زائران طبقات متوسط و متوسط رو به پایین، قابل تأمین نخواهد بود. نسبت فضای سبز محدوده نیز به‌رغم تملک‌های زیاد انجام شده در بخش‌های پیشنهادی و اجرا شده بسیار پایین بوده و تحقق‌پذیری تأمین خدمات در طرح گذشته نیز محل تأمل جدی است. عمده خدمات پیش‌بینی شده، روی پلاک‌های شخصی تعریف شده است.

برای رفع این معضل در طرح حریم رضوی سرانه‌های خدمات شهری افزایش چشمگیری یافته است. در عین حال، تحقق پذیری تأمین این خدمات نیز به دلیل جانمایی آنها در اراضی مدیریت شهری و دولت بسیار بالا خواهد بود. همچنین در جانمایی و توزیع خدمات به توزیع متوازن و متعادل کاربری‌های خدماتی در محله‌ها توجه و در هر محله فضاهای ورزشی، فرهنگی، آموزشی، درمانی و بوستان محلی جانمایی شده است. در حوزه کاربری تجاری نیز رویکرد تجاری‌سازی از مجتمع‌های تجاری و مال‌ها، به تجاری خطی زیارت محور تغییر کرده که هم از حیث اقتصادی، بازدهی بالاتری دارند و هم امکان واقعی تأمین خدمات مورد نیاز زائران و مجاوران را دارند. در خصوص کاربری فضای سبز نیز با وضع ضوابط سختگیرانه در زمینه میزان فضای سبز نرم و تعداد درخت در کاربری‌های فضای سبز، سطح واقعی فضای سبز نرم در محدوده افزایش قابل‌توجهی نسبت به طرح گذشته خواهد داشت.

حفاظت کامل از هویت تاریخی

یکی از بزرگ‌ترین نواقص طرح تاش نگاه آن به موضوع هویت بود. براساس اسناد و گزارش‌های مکتوب موجود از طرح گذشته مبنای نظری در نوسازی بافت، انهدام و ویرانی هر آنچه از قبل وجود داشته، بوده است. بر اساس این نگاه بیش از ۳۰۰ مکان مذهبی اعم از مسجد، حسینیه و مدرسه علمیه موجود در اطراف حرم مطهر در سال ۷۲، به ۵۵ مکان تقلیل پیدا می‌کرد و به همین دلیل بیش از ۸۰ مسجد، مدرسه علمیه، حسینیه، موقوفه و تعداد زیادی از بیوت علما، شهدا و شخصیت‌های ساکن در بافت اغلب جهت ساخت طرح‌های انتفاعی، تملک و تخریب شدند. بافت پیرامون حرم مطهر به‌عنوان هسته اولیه شهر مشهد، بناها و آثار تاریخی و واجد ارزش متعددی را در دل خود جای داده بود که هرکدام نشانی از فرهنگ و هنر و تمدن اسلامی و سندی بر قرن‌ها ارادت محبان و شیعیان ائمه اطهار و سکونت و حیات آنان در جوار حرم حضرت رضا (ع) بوده است. با این حال طرح گذشته با بی‌ارزش دانستن تمام این داشته‌ها، انهدام و ویرانی بافت را دنبال کرد و حتی بسیاری از آثار ثبت ملی تخریب شدند. برای رفع این معضل برنامه‌ریزی برای طرح جدید براساس قرار دادن زیارت به‌عنوان پایه اصلی همه مناسبات کالبدی، فعالیتی، اجتماعی و اقتصادی شهر است. استخوان‌بندی اصلی طرح جدید، مبتنی بر دو مفهوم تار و پود زیارت شکل گرفت که در آن تارها، مسیرهای تشرف به حرم مطهر بوده و پودها، مسیرهای دربرگیرنده خدمات پشتیبان زیارت هستند. به این معنی که مسأله هویت، نه‌تنها در سطح خرد که در لایه‌های ساختاری طرح ویژه، سایه افکنده است. به‌این گونه در طرح جدید با شناسایی میدانی تمام منابع فرهنگی و آثار فرهنگی و هویتی، طراحی شبکه معابر و جانمایی خدمات عمومی به شیوه‌ای انجام گرفت که تمام مساجد و حسینیه‌ها و مدارس علمیه در طرح که بالغ بر ۲۷۵ پلاک است، حفظ شده و هیچ کدام نیازی به جابه‌جایی نخواهند داشت. از سوی دیگر به‌منظور حفظ بناهای تاریخی باقیمانده در بافت پیرامون حرم مطهر، کاربری جدیدی باعنوان کاربری ویژه، روی بیش از ۱۳۰ بنای واجد ارزش تعریف شده است. بر این اساس، مالکان این بناها، مختارند یا از کاربری و ضوابط عمومی پلاک‌های مجاور خود که مسکونی است، بهره‌مند شوند یا با حفظ و مرمت بنای تاریخی از بنا با کاربری‌های دیگر نظیر تجاری یا اقامتی استفاده کنند.

نقشه کاربری طرح جدید حرم رضوی

طراح: بیژن گورانی

جدول شماره ۶۰۱۵

جدول عادی

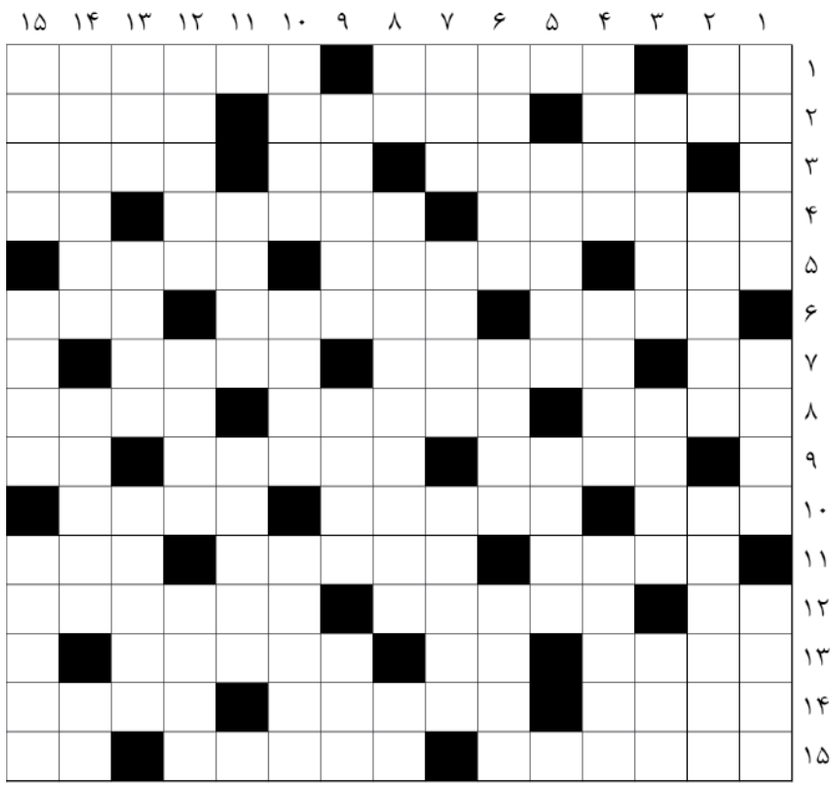

افقی: ۱) حرف محرمانه- دارای خلاقیت استثنایی- جریان سینمای موج نو از این کشور آغاز شد ۲) بسنده- پیش‌غذا- دایره‌ای شکل ۳) ساختار- یازده- دزد ۴) گل زینتی گرمسیری- صمغ برخی درختان- کلیدی در موسیقی ۵) به هوش باش- تمام کردن- بدون آستر ۶) سنبله ذرت- حالی کردن- پدر آذری ۷) روشنایی- برای اسیران خاك می‌خوانند- نام‌آور ۸) آخرین حرف الفبای یونانی- بی‌آبرو- جنگ و پیکار ۹) درختی با برگ‌های پنجه‌ای- دندان‌های نیش- مخفف اگر ۱۰) عشوه- پیرو دین حضرت موسی (ع)- تجملی ۱۱) بها- نوعی اختلال روانی- دستاویز ۱۲) حرف انتخاب- آسمانی- اسلحه‌ای باستانی برای پرتاب اشیا ۱۳) اتفاق افتادن- وسط- برنج پوست‌نکنده ۱۴) فنی در کشتی- بزرگ‌ترین مدار کره زمین- بدنی ۱۵) کالاهایی که از خارج به کشور آورده می‌شود- هر قسمت از کار- صوت شگفتی.

عمودی: ۱) حالت انقباض غیرارادی عضله دیافراگم- ضمانت‌کننده- بشقاب پرنده ۲) طاقچه بالا- دفتر نگهداری عکس- درختی با گل‌های خوشه‌ای ۳) توکل کردن- موتورسیکلت بدون دنده- خطی در دایره ۴) بیزاری- دربازکن برقی- نیك‌بخت ۵) حیوانی که در طول عمر خود آب نمی‌نوشد- ضرباهنگ ۶) ضروری- فاسد- ادوات ۷) باختر- یکپارچه و هماهنگ- دقت زیاد در جزئیات امری ۸) ضربه سر در فوتبال- رمانی مشهور نوشته رضا قیصریه- زمینه ۹) هراس- همدم- پر نمك ۱۰) گریز- سبز تیره- نمك‌ها ۱۱) دارای ضمانت در برابر خطر- سیمی با مقاومت الکتریکی زیاد در برخی وسایل برقی ۱۲) خودداری کردن- اسب بارکش- بچه پرنده ۱۳) صدای بلند- نوزاد حشره- اتاق قابل حمل ۱۴) خورد و خوراك- صداقت- درخت انگور ۱۵) امپراتور روم شرقی- نوعی موشك زیرآبی- وقف‌نامه.

جدول ویژه

افقی: ۱) بخیل- پیکره نمایش مدل لباس- از القاب امام علی (ع) ۲) ورزش برفی- پیوندهای نسبی- ابزار سنجش ۳) تفت‌داده و بریان‌شده- دشنام دادن- دسر سنتی از عصاره جوانه گندم ۴) قمیص- بی‌آلایشی- مساوی ۵) صوت اندوه- خبرگزاری قرآنی ایران- فوت و فن ۶) قطب منفی باتری- سرزمین آریایی‌ها- خودستایی ۷) همسر مرد- به دنبال هم قرار گرفتن- دورکننده ۸) خودستایی- از هم پاشیدن- پسر مازندرانی ۹) قبل از ورزش- چراغ نفت‌سوز قدیمی- کاکل اسب ۱۰) همان دختر است- به راست متمایل شدن- سبز رنگ ۱۱) دزد، سارق- بخشی از بدنه خودرو- شك و تردید ۱۲) حرف همراهی- طعام- نوعی اردك با منقاری باد کرده ۱۳) بزرگ‌تر- صوت شگفتی- شغل و حرفه‌ای ندارد ۱۴) فریب- ماده اصلی شیشه- شهری در استان یزد ۱۵) موثرترین تابلوی ضد جنگ پیکاسو- خدای هندو- یك و دو.

عمودی: ۱) سرشوی شیمیایی- پارسا- آواز بلند ۲) حالت عاطفی- یاقوت- مجرم ۳) عظمت و بزرگی- نوعی میمون- پایتخت سوئیس ۴) فانی و ناپایدار- قوم مغول- منسوب به آخرت ۵) درجه عالی مرگ- قطار زیرزمینی ۶) فرزندانی که از یك پدر و مادر نیستند- پر حرارت- چند رئیس ۷) اصل و حقیقت چیزی- مجموعه چند سیم روپوش‌دار- تأمینات امروزی ۸) گرداگرد دهان- بنیان‌گذار نخستین مدرسه نقاشی در ایران- از اندام گفتاری ۹) کتاب مشهور ملاصدرا- نخستین سلسله بزرگ چین باستان- چاه عرب ۱۰) گل خیری- پوست دباغی‌شده- زن نازا ۱۱) غریبه نیست- واحدی برای اندازه‌گیری فاصله بین ستارگان ۱۲) هم‌وزن- پهناور- ویرگول ۱۳) خوب و زیبا- قطعی برای کتاب- لازم ۱۴) بازیگر مرد مجموعه فیلم‌های دزدان دریای کارائیب- از آتش‌افروزان- کافی ۱۵) اندیشمند- آهسته- ریزه فلز.

حل جدول عادی شماره ۶۰۱۴

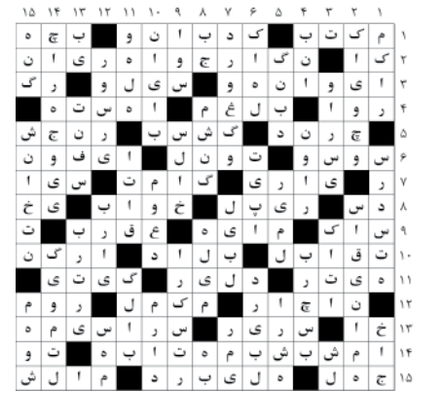
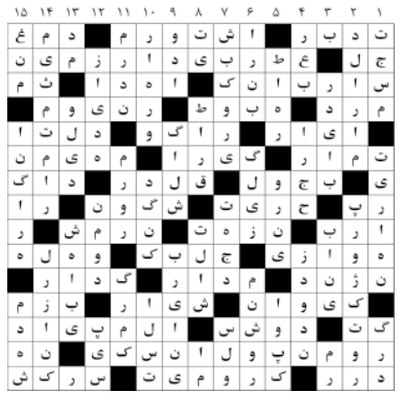
حل جدول ویژه شماره ۶۰۱۴